

Cvičení 48: Přízvuk z hlediska věty (sentence stress)

Výrazem *sentence stress* (větný přízvuk) dnes v pedagogice rozumíme systém přízvuků v rámci věty (tj. vzorec přízvučných slabik daného promluvového úseku).

! - *Sentence stress* je pedagogické označení souhrnu všech přízvučných slabik ve větě. Ve fonetice není tento termín používán, protože by mohl být zavádějící (mohl by se nesprávně chápat jako termín pro jednu nejdůležitější slabiku ve větě). Nepoužívá se ani termín *věta*, která je jednotkou gramatiky. Striktní používání odborných fonetických výrazů by však zde bylo kontraproduktivní, pro čtenáře obtížně uchopitelné.

Připomeňme si z prvního dílu učebnice (Kapitola *Přízvuk z hlediska věty*, str. 58), že každé důležité slovo v anglické větě (a zároveň každé více než jednoslabičné slovo, např. *a'bout*) má potenciál nést nějakou míru přízvuku.

Důležitá slova (s jednou nebo několika přízvučnými slabikami) jsou obecně:

podstatná a přídavná jména, tázací výrazy (např. *what*), číslovky, plnovýznamová slovesa, příslovce, citoslovce, zápor (*no*, *not* včetně kontrakcí, které obsahují *n't*, např. *isn't*), ukazovací *this/that*. U víceslabičného slova se přízvuk projevuje v místě, kde je povinně automatizován, tj. v závislosti na jeho rytmickém vzorci, např. ***credit***, ***slowly***, ***proba'bility***. (více v *Můj průvodce angličtinou (1)* str. 61 a 62)

Procvičme si sentence stress na následujícím textu (označme všechny přízvučné slabiky):

Geoffrey Chaucer is often called the Father of English poetry. His best-known work is the Canterbury Tales, which describes the journey of a group of pilgrims from London to Canterbury. Each pilgrim tells a story, funny or sad, romantic or comical to pass

time. The Canterbury Tales provides a great variety of humour. The book is very interesting and it still has many readers, those who are interested in the Middle Ages as well as those who like a fine story.

Řešení:

Geoffrey Chaucer is often **called** the **Father** of **English poetry**. His **best-known work** is the **Canterbury Tales**, which **describes** the **journey** of a **group** of **pilgrims** from **London** to **Canterbury**. **Each pilgrim tells** a **story**, **funny** or **sad**, **romantic** or **comical** to **pass time**. The **Canterbury Tales** **provides** a **great** variety of **humour**. The **book** is **very** interesting and it **still has many readers**, **those** who are interested in the **Middle Ages** as **well** as **those** who **like** a **fine story**.

Pozn.:

,**best-known** 'work

,**Canterbury** 'Tales

,**Middle** 'Ages

Z už dříve uvedeného příkladu (*The 'dog 'jumped 'over the 'fence. The 'dog 'jumped over the 'fence. The 'dog jumped 'over the 'fence.*) též víme, že promluivový úsek obsahuje určitý počet přízvučných a nepřízvučných slabik s mnoha stupni a mezistupni intenzity obrážejícími míru informační hodnoty slov v konkrétní situaci. Vzorec každého úseku je specifický a do určité míry subjektivní (systém přízvuků téže věty se může v podání různých mluvčích vlivem mimojazykových okolností mírně lišit).

Podívejme se na následující dialog:

Lucy: **What about you? What do you do?**

John: **I work in a bank.**

Lucy: **I wouldn't like that.**

V první větě bychom čekali přízvuk na dvouslabičném **about**. Jeho význam však v daném diskursu zapadá („**Co ty?**“).

V druhé větě potřebujeme upoutat pozornost na zájmeno *you* (**What do "you do?** – „**Co děláš "ty?**“), které by v neutrální situaci bylo nepřízvučné (**What do you do?**).

V poslední větě Lucy zdůrazňuje zájmeno *I* („**To "mně by se tohle nelíbilo.**“). Po přízvučném *I* pak přichází relativně nepřízvučné *wouldn't*. Ve srovnání s *I* je jeho intenzita nižší. (Ve dvojslabičném *wouldn't* jsme přízvuk na *would* záměrně neoznačili, přestože je jeho mluvní energie o něco silnější než ve staženém *n't*.)

Za neutrálních okolností by *I* bylo nepřízvučné, kdežto **wouldn't** přízvučné, protože vyjadřuje zápor.

Výsledné znění je tak otázkou diskursu.

Q: Před chvílí jsme si řekli, že větný přízvuk je souhrnem všech přízvučných slabik věty. Některé slabiky jsou silnější než jiné, podle důležitosti slova v konkrétní promluvě. To chápou. To je logické. Ale vrtá mi hlavou jedna věc: jedna slabika ve větě bude asi nejsilnější, nebo ne?

Přízvučná slabika slova, které nese v rámci promluvového úseku nejdůležitější nebo novou informaci (tzv. jádro výpovědi), je skutečně prominentní. Vyznění této slabiky však není jen otázkou její intenzity, ale současně intonační změny (na takové slabice intonace buďto stoupá nebo klesá – v takovém případě mluvíme o tzv. melodickém přízvuku). Dominantní slabikou je poslední taková slabika daného promluvového úseku (nazývá se nukleus, *nucleus*).

V promluhovém úseku *I work in a bank* jsou dvě přízvučné slabiky (**work** a **bank**). Obě mají melodický přízvuk (*work* – intonace stoupá, *bank* – klesá). Nukleární přízvuk je na *bank*.

Bank je tedy nejdůležitější/novou informací věty. Podobně slabika/slovo *do* na konci otázky **What do you do?**

Mluvčí si může zvolit slovo v rámci promluhového úseku, na němž bude nukleus umístěn. Přemístí-li jej na jiné než poslední plnovýznamové slovo, pak použije tzv. důraz (úzký fokus).

To je příklad věty '**What do you do?**', kde je nukleární přízvuk přemístěn na YOU. Na zájmenu YOU se tak uplatňuje důraz. (více v *Můj průvodce angličtinou (1)* str. 79, kapitola Důraz)

Co si musíme pamatovat:

Každé důležité slovo v anglické větě (a zároveň každé více než jednoslabičné slovo) má potenciál nést nějakou míru přízvuku. Ta je však až výsledkem diskursu (promluvy v konkrétní situaci).

Například ve větě **Why have they left you alone?** (Proč tě nechali samotného? Proč tě nechali na pokoji?) slovo *left* nemusí mít přízvuk, přestože je to plnovýznamové sloveso. Obecným důvodem takového řešení větného přízvuku je zvýraznění zbývajících přízvučných slov (**why, alone**). Toto zvýraznění však není vyjádřeno tím, že by přízvučné slabiky (**why, alone**) byly zesíleny, ale tím, že přízvuky ostatních plnovýznamových slov (*left*) jsou potlačeny. (Český student se obvykle domnívá, že nepřízvučná slova jsou v podstatě jen slova formální/gramatická, a tak hledá a realizuje v angličtině nesprávně přízvuky i tam, kde je Angličan necítí.)

Dominantní slabikou je obvykle poslední slabika daného promluhového úseku – nukleus (**alone** – Proč tě nechali **sa**motného?). Pokud bychom záměrně přemístili nukleární slabiku na **why**, pak používáme tzv. důraz (**Proč** tě nechali samotného?).

Procvičme si sentence stress na reálných příkladech. Na rozdíl od předcházejícího textu o Geoffrey Chaucerovi vyslovme tentokrát přízvučně jen taková slova (respektive jejich slabiky), jejichž důležitost pocítujeme jako prominentní: (nezapomeňme, že frázová slovesa, na rozdíl od běžných sloves následovaných předložkou, mají silný přízvuk na své příslovečné částici/předložce):

Look out for **that** sheep. What lovely **chicks!** Throw out **that** bean. This peel's got vitamin **C** in it. We **had** bread for **lunch**. **When** are you **going** away? **Coming** back home in a **bus**. Take it **easy**. **Where** have you **hidden** the **key**?

Řešení:

Look OUT for that SHEEP. What LOVELY CHICKS. Throw OUT that BEAN. The PEEL'S got vitamin C in it. We had BREAD for LUNCH. WHEN are you going AWAY? COMING back home in a BUS. Take it EASY. WHERE have you hidden the KEY?

Cvičení 49: Rytmus (rhythm)

V angličtině je rytmus jedním z nejdůležitějších aspektů souvislé řeči. Rytmizaci anglické promluvy se připisuje velká důležitost, a to především z hlediska srozumitelnosti mluveného projevu (v tom je mezi češtinou a angličtinou zásadní rozdíl).

Angličtina je rytmickým jazykem, ve kterém přízvučné slabiky následují za sebou v pravidelných intervalech. Např. ve větě (promluvovém úseku) **Geoffrey Chaucer is often called the Father of English poetry** jsou časové intervaly mezi **Geo – Chau – o – called – Fa – Eng – po** zhruba stejně dlouhé.

Q: Ale takhle pravidelné to přece nemůže být v každé větě?

Oscilografické záznamy ukazují, že angličtinu vnímáme jako rytmičtější, než ve skutečnosti je. Pravidelný rytmus je spíše obecným principem, který vystupuje do popředí např. ve srovnání s češtinou, ale čistou fyzikální realitou není. Nicméně úplně pravidelné opakování není naprosto nezbytným rysem řečového rytmu. Jako rytmické vnímáme spíše mírně nepravidelné členění zvukového proudu v čase (jeho kvantování) než monotónní pravidelnost, jakou je např. tikání hodin nebo kapání vody. Nebudeme-li trvat na matematické exaktnosti a porovnáme-li angličtinu s jinými jazyky, anglická promluva se bude jevit jako víceméně pravidelná.

Dojem relativní pravidelnosti rytmu anglického mluveného projevu ovlivňuje mnoho faktorů. Některá promluva má rytmus pravidelnější (např. styl veřejného projevu), jiná méně (vlivem kontextu, stylu, nervozity, váhání atd.).

Např. text o Geoffrey Chaucerovi vykazuje známky pravidelnosti.

Přečtěme si jeho část a tleskejme do rytmu na každé přízvučné slabice. Tyto slabiky vyslovujeme ve stejných intervalech:

*Geoffrey Chaucer is often called the Father of English poetry. His best-known work is the **Canterbury Tales**, which describes the journey of a group of pilgrims from London to Canterbury. Each pilgrim tells a story, funny or sad, romantic or comical to pass time. The **Canterbury Tales** provides a great variety of humour.*

Typický anglický rytmus je důležité si osvojit. (Přestože naše výslovnost jednotlivých fonémů může být téměř dokonalá, nesprávný rytmus se může ukázat jako jedna z příčin nedorozumění.) S učitelem bychom měli provádět intenzivní poslechová cvičení, kdy opakujeme jednotlivé studiově připravené věty nebo fráze s cílem imitovat rytmické schéma, aktivity, při kterých rytmus „vytleskáváme“, počítáme slova ve větě a sentence stress zaznamenáváme do sešitu (např. **What's your favourite colour? Who's your favourite writer?**).